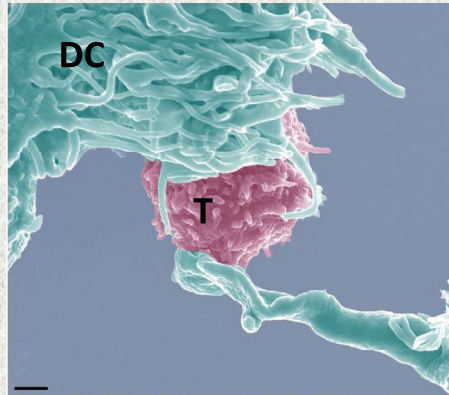

Membrán mikrodomének, nanocsövek és extracelluláris vezikulák: szerepük a sejt-kommunikációban.

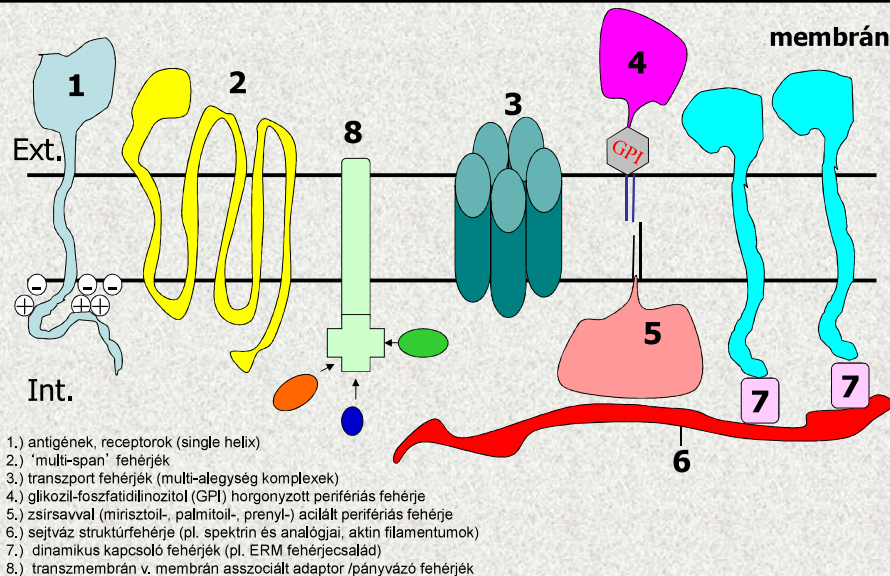
Példák az immunrendszer működéséből

2018-04-11, SE Biofizika - Matkó János, ELTE, Immunológia

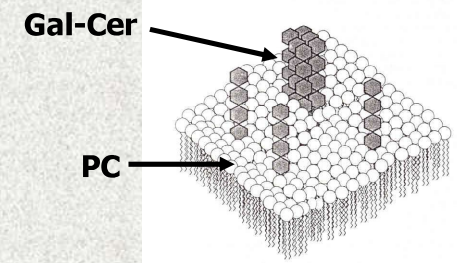
- A sejtmembrán alkotóelemeinek architektúrája
- A membrán mikrodomének (*lipid tutajok, caveolák*), avagy a „lipidek és fehérjék társasége”
- Egyéb speciális membránstruktúrák (mikrovezikulák és membrán nanocsövek) és szerepük a sejt-kommunikációban: példák az immunrendszer működéséből

A membránfehérjék globális szerkezete és kapcsolódása a lipid kettősréteghez:

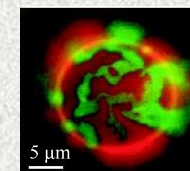

Homogén-e a membrán lipid kettősréteg?

- Lipid mikroheterogenitás többkomponensű mono- és bilayerekben, liposzómákban (LUV): mikrokolorimetria, FRAP, ESR
- Spontán *GSL*, *SM* szegregáció két/háromkomponensű PC lipid kettősrétegekben
- A *koleszterin* egy kritikus stabilizáló faktor

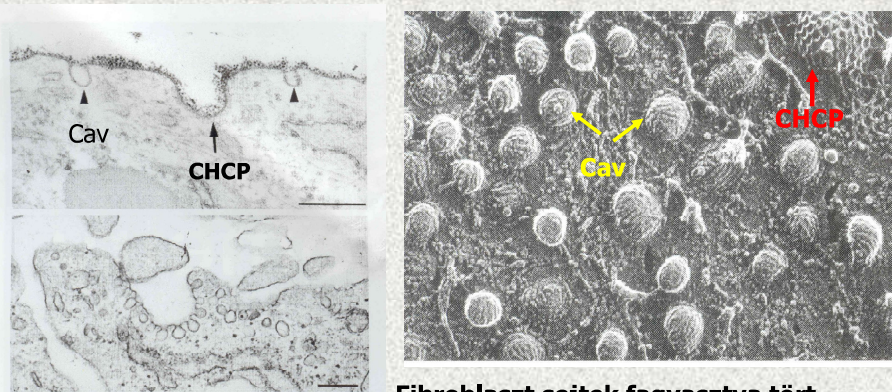

Fluid (zöld) és gél fázisú (piros) lipid domének két-komponensű liposzóma modellmembránban (SNOM, Kinnunen, 2002)

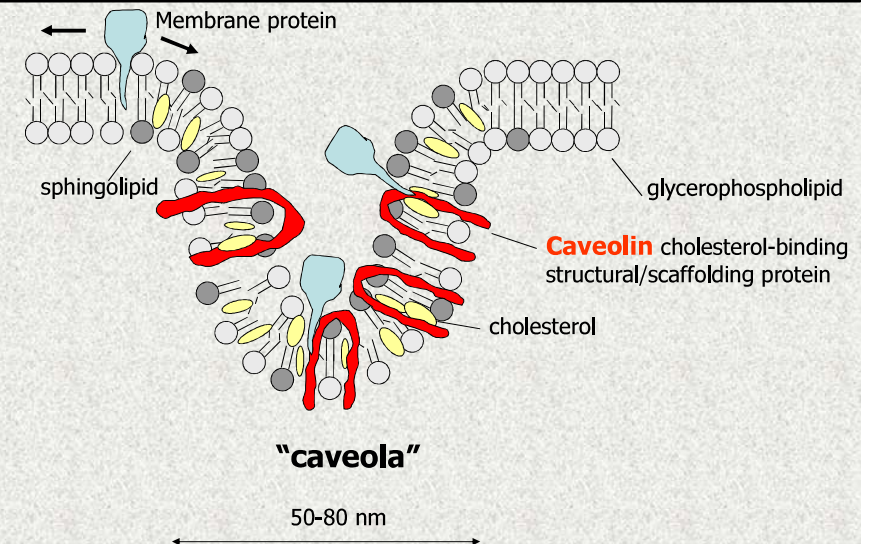

A „Caveola mikrodomének” elektronmikroszkópiás képe

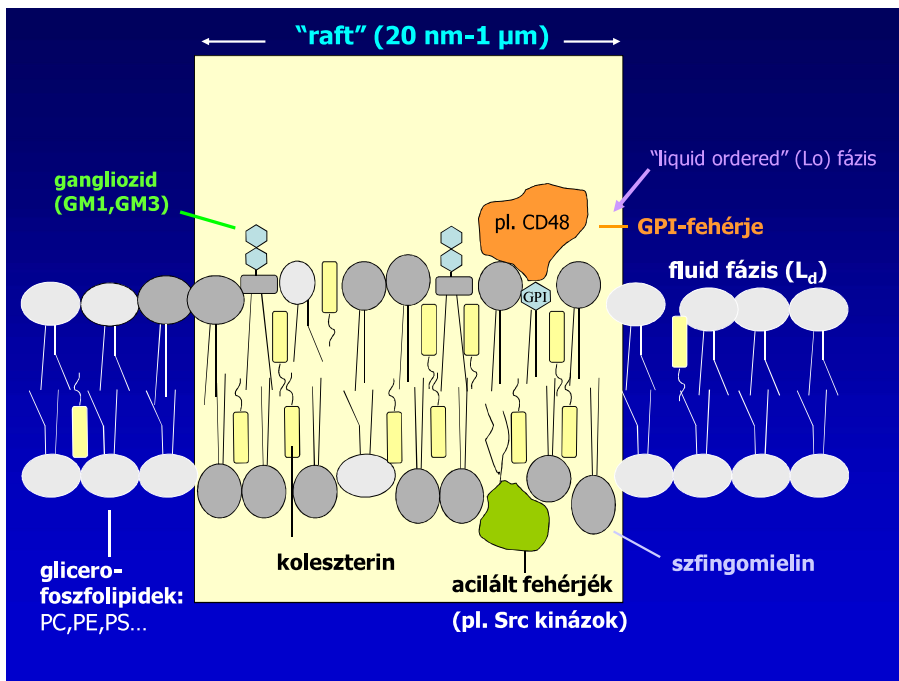
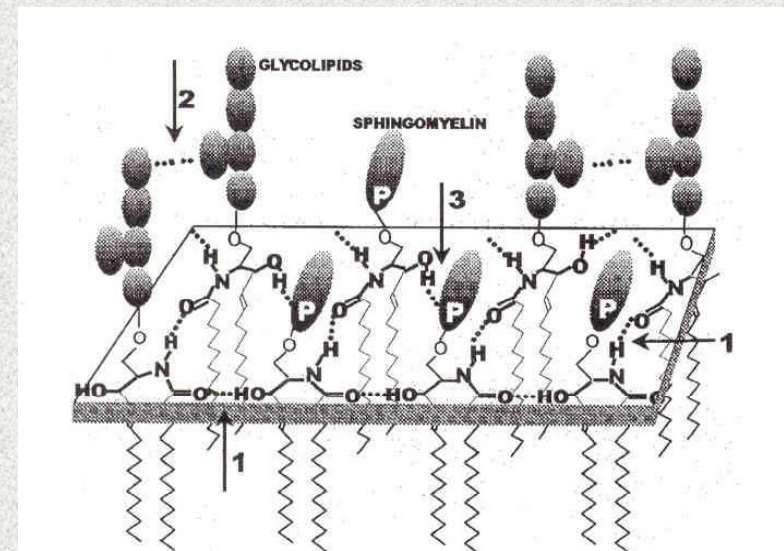

Fibroblaszt sejtek fagyasztva tört
belső membránfelszínének elektron-
mikroszkópos képe

A „caveola” membrán mikrodomének szerkezete

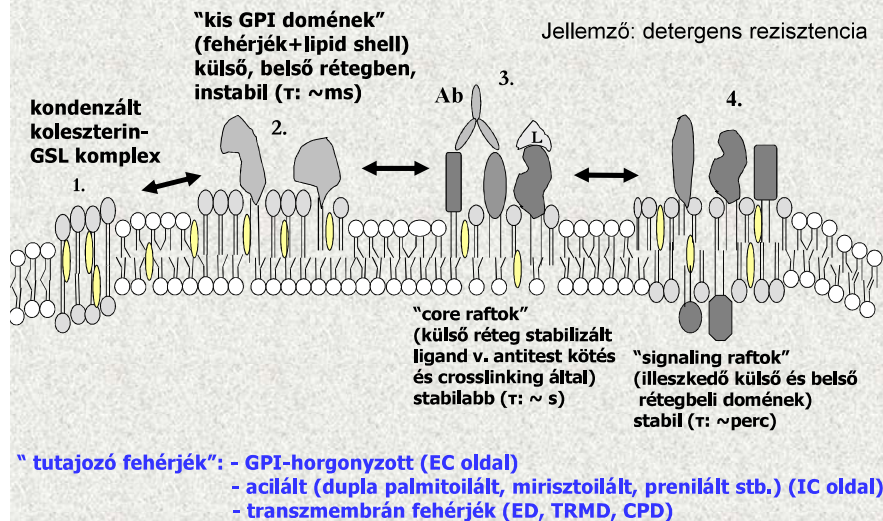

A 'GSL domének' stabilitása membránokban: kiterjedt H-híd hálózat

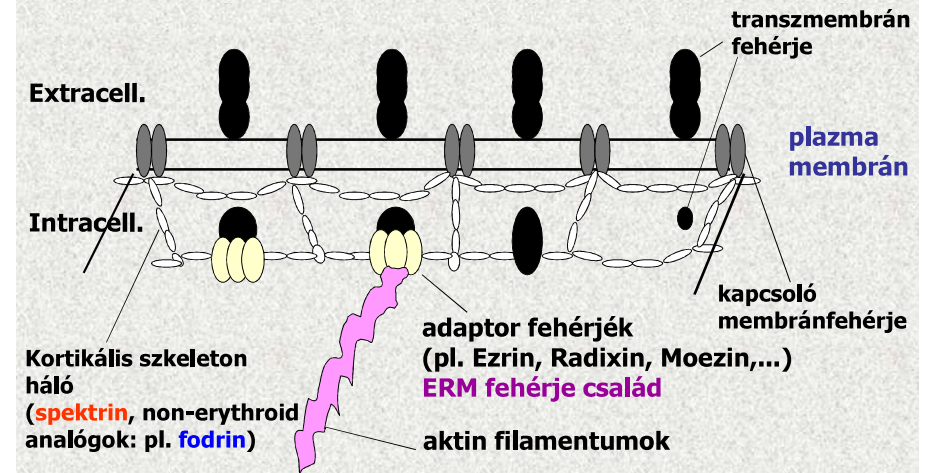

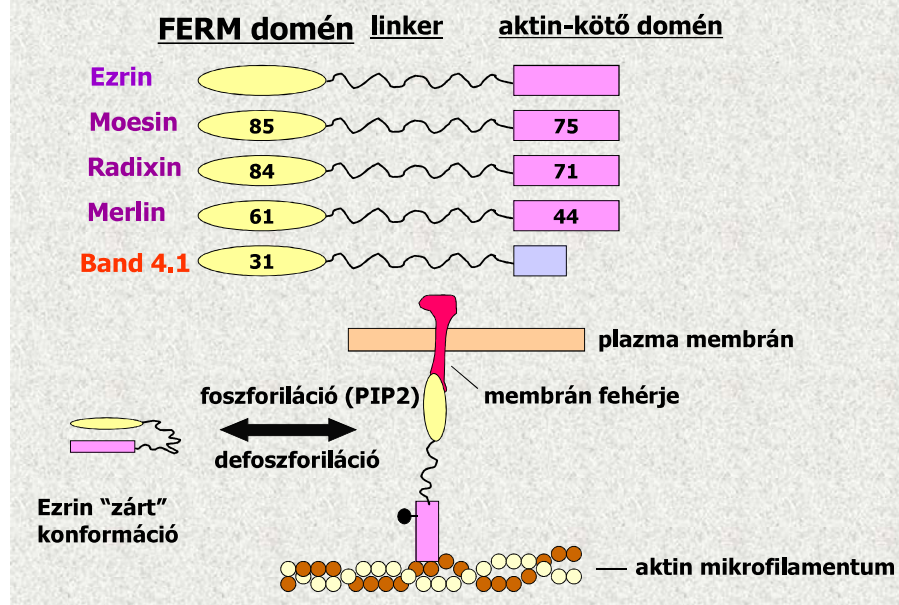
A sejtmembrán lipid raft dinamikájának modellje

A kortikális szkeleton és a membránfehérjék kapcsolatrendszere a sejtmembránban: a "kerítés" modell

Az ERM fehérjecsalád és a citoszkeletális kapcsolatok

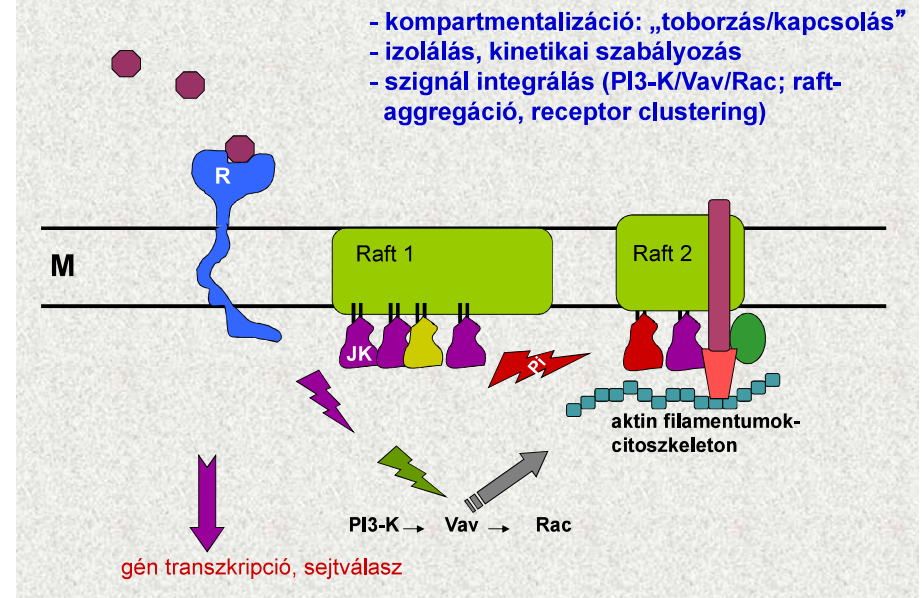
A plazmamembrán jelentős laterális és vertikális heterogenitást, „mikrodomén szerkezetet” mutat eukaryóta sejtekben

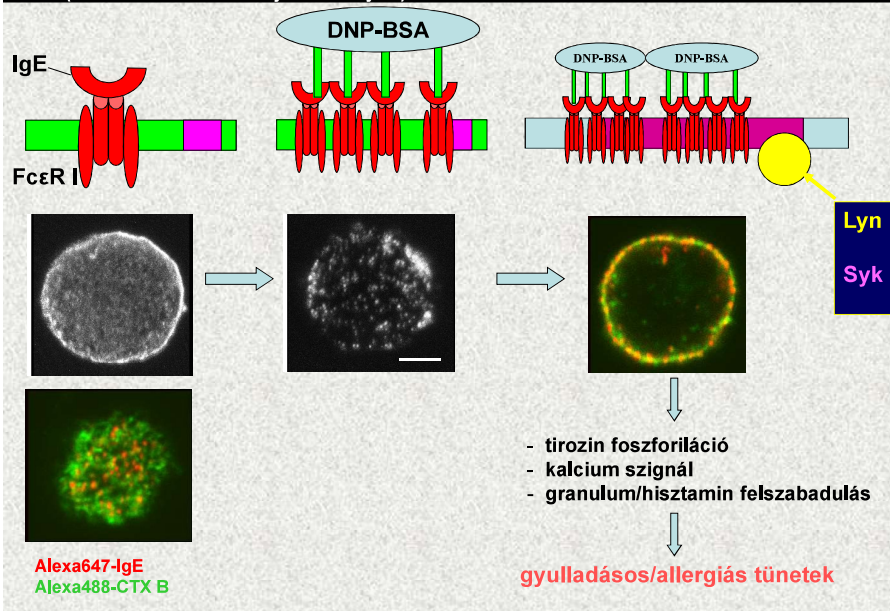
A membrán mikrodomének funkcionális jelentősége:

- Jelátvitel, sejt-kommunikáció „térbeli és időbeli” kontrollja (immunrendszer, idegrendszer)
- Különböző mikrobák (vírusok, prionok, baktériumok, protozoák) transzportja sejtekbe/sejtek között

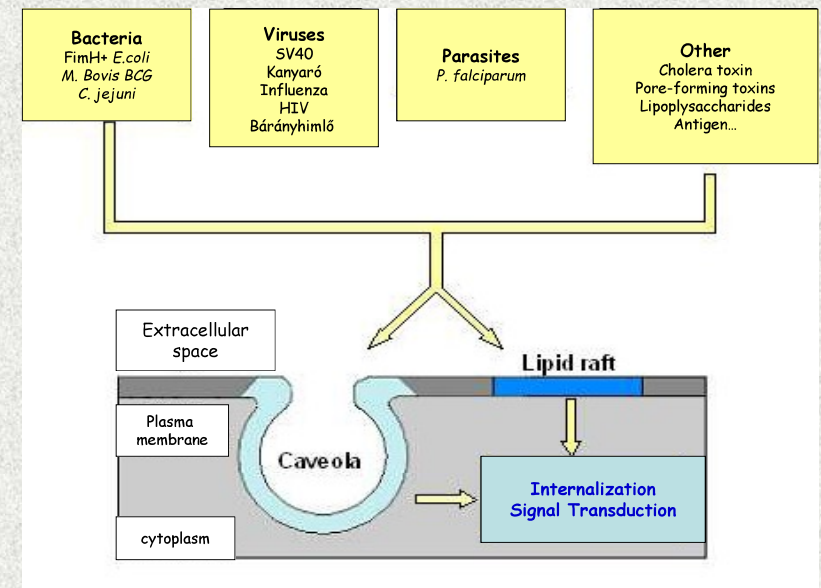
Lipid raftok és a limfocita jelátvitel

A raftok szerepe az allergén-válasz kialakulásában (RBL-2H3 mucosa hízósejtek/leukocyták)

A membrán mikrodomének különböző mikrobák célpontjai

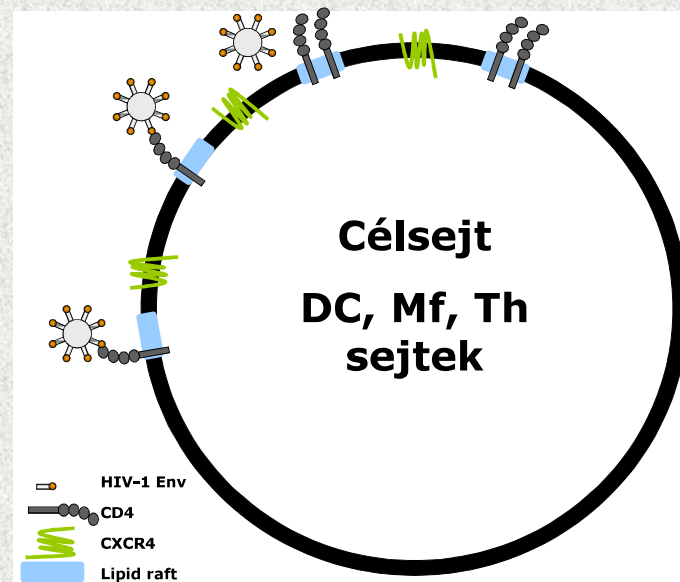

A HIV és egyéb vírusok (pl. kanyaró, influenza és himlővírusok) célsejtbe jutása: „raft-függő” folyamat

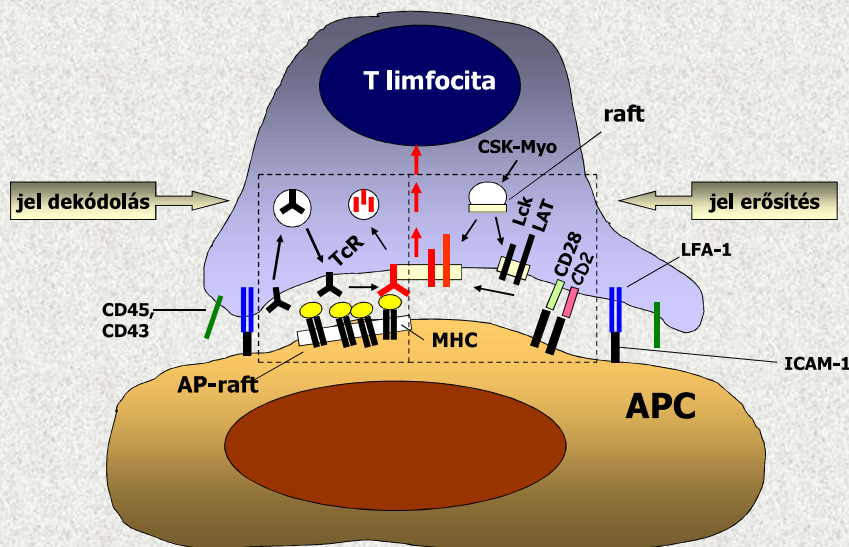
➤ A vírus sejtfelszínhez történő kapcsolódása, rögzülése, a membránfúzió és internalizáció:

- függ a vírusreceptor(ok) raft-lokalizációjától
- függ a membrán koleszterin szintjétől
- függ a kortikális citoskeleton és a raftok integritásától

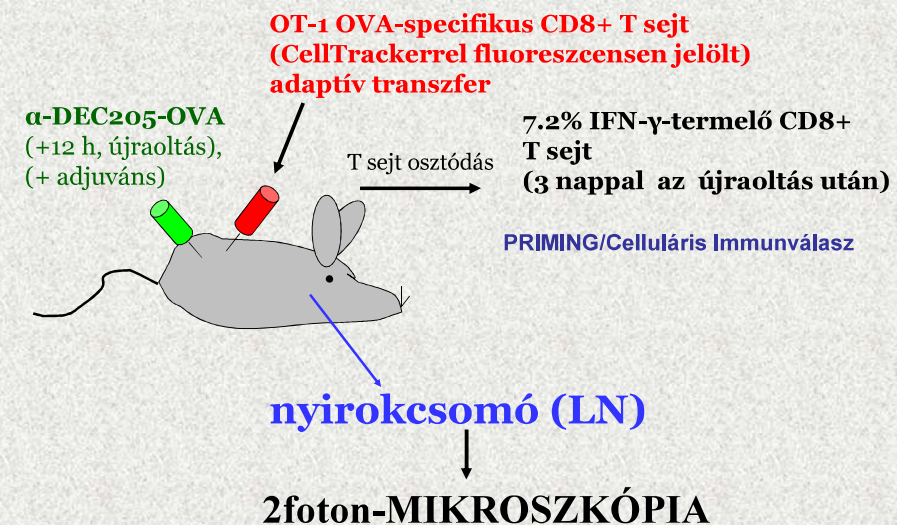
A HIV-1 fertőzés molekuláris modellje

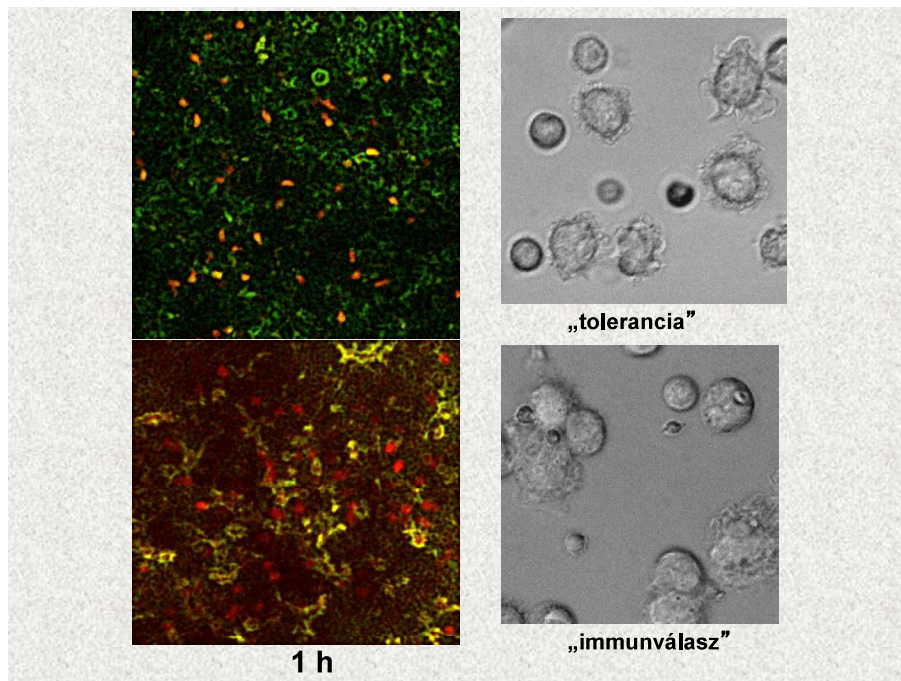
A T-sejt - APC immunszinapszis: funkcionális modell

Tolerancia ill. immunválasz egérben (antigén-célzás) – a nyirokcsomó 2PM „in vivo” dinamikus képalkotása

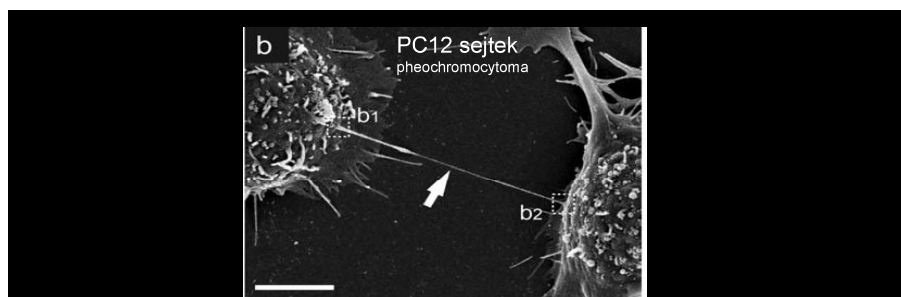
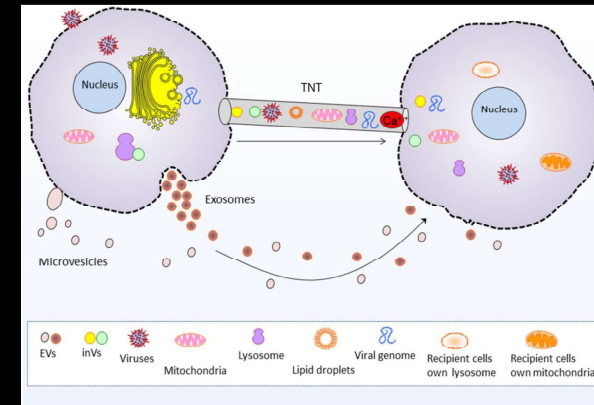
A sejt-sejt kommunikáció:

Eddig legjobban megismert formái:

- **gap junction** („szoros csatlakozás”)
- **kemokin-, citokin-hálózatok**

A sejt-sejt kommunikáció (trogoctózis) újabb formái:

- Nanocsővek (NT, TNT)
- Extracelluláris vezikulák (EV)

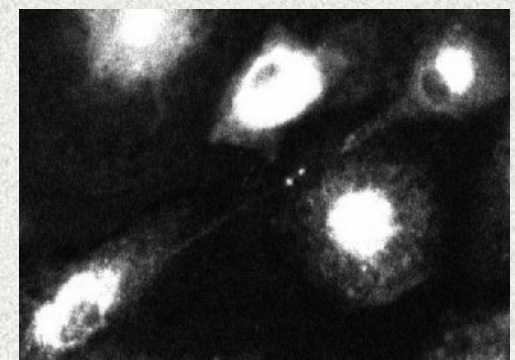
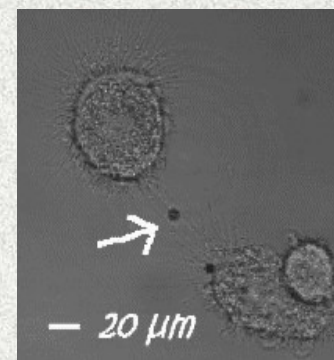
➤ Az első nanocsőves sejtkapcsolat leírása PC12 sejteken, ill. leukocyteken (Rustom, Gerdes és mtsai., *Science*, 2004; Önfelt, Davis és mtsai., *J Immunol*, 2004)

Nanocsőképzésre hajlamos sejt típusok:

- astrocyták, neuronok, glioblasztómák...
- myeloid sejtek: DC, Mf, NK...
- lymphoid sejtek: T és B limfociták...
- vesesejtek, stróma sejtek, őssejtek...
- számos tumorfélések...!!!

Abounit, S. and C. Zurzolo, *J Cell Sci*, 2012.

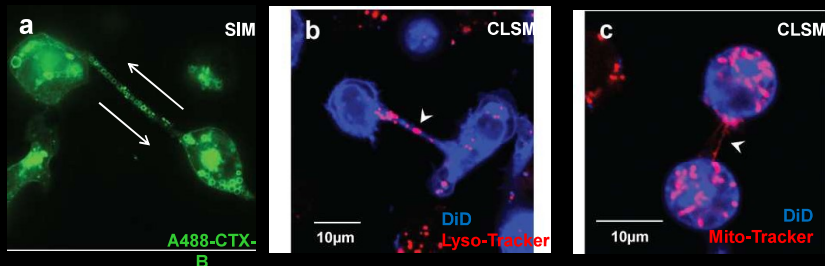
„Baktérium szörfözés” a makrofágok között

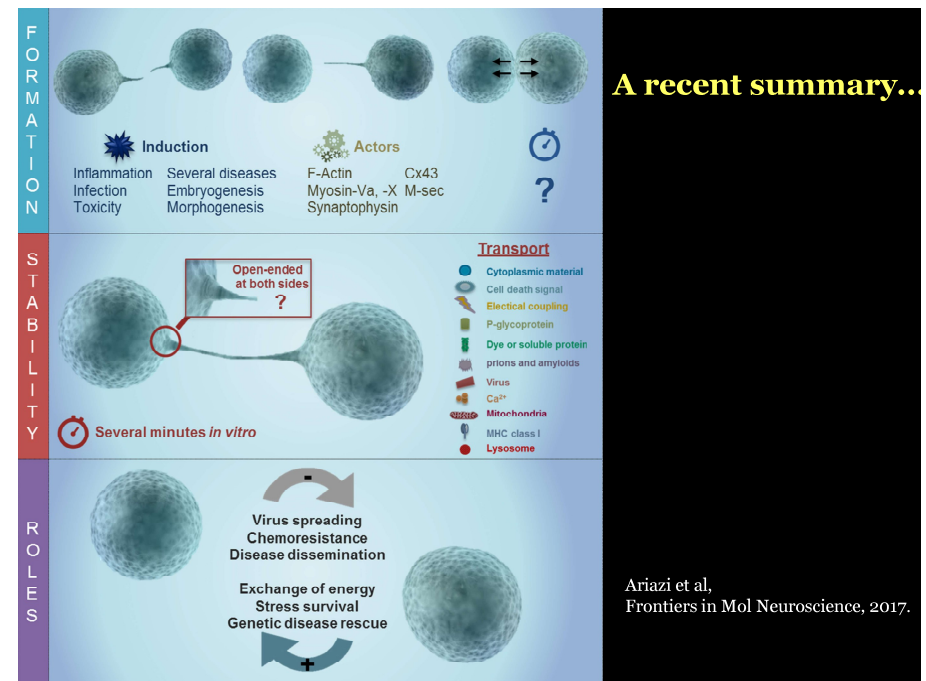
Mycobacterium bovis bacillus Calmette-Guérin (BCG)⁺ expressing GFP.

Önfelt et al, *J Immunol* 2006, 177: 8476-83

Az érett limfociták által képzett nanocsövek belsejében két irányú mikrovezikula transport valamint mitokondriumok és lizoszómák transzportja figyelhető meg.

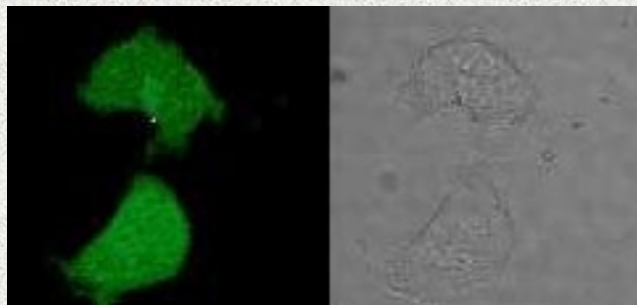

Osteikoetxea-Molnar et al, *Cell Mol Life Sci*, 2016.

Szekretált membrán mikrovezikulák: a sejtek „távkommunikációs eszközei”

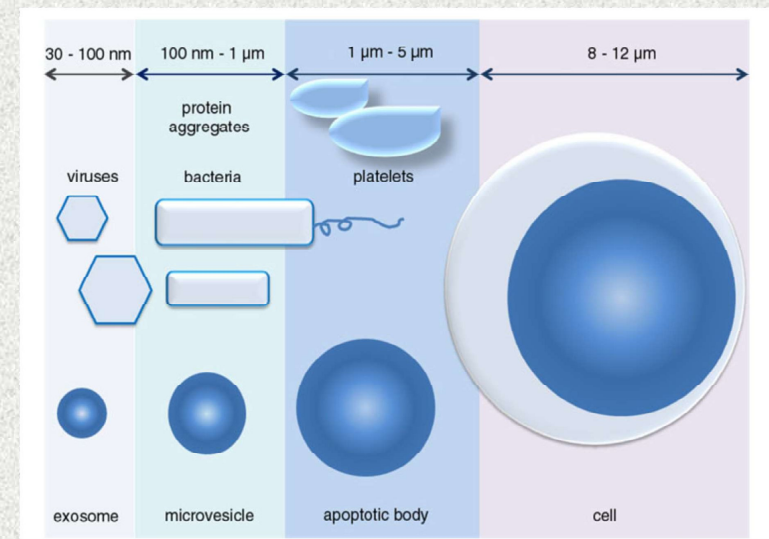
Pl: A kalcium stressz mikrovezikula felszabadulást vált ki B limfocitákban

Színkód: Ca²⁺_{ic} szint –zöld: alacsony;
vörös: magas; indikátor: Fluo-4

Kezelés: 4 μg/ml IONOMYCIN

Az extracelluláris membrán mikrovezikulák főbb típusai

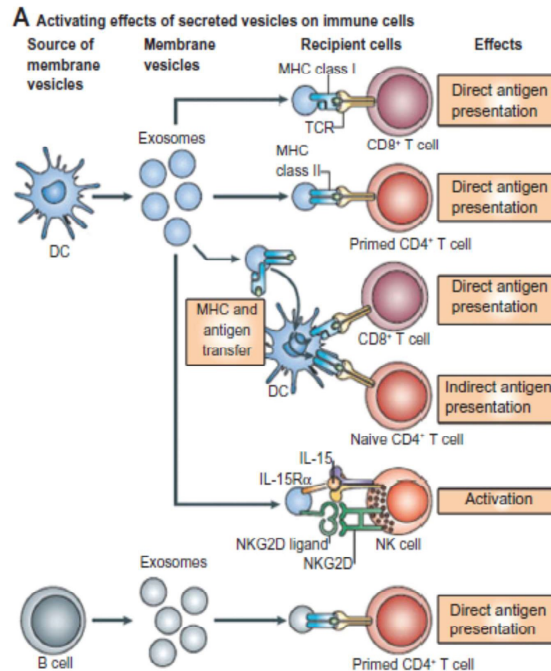

György B et al, 2011, *Cell Mol Life Sci*

Az exoszómák/
extracelluláris vezikulák
pozitív/aktiváló
immunregulációs
hatásai

Thery C et al, 2009.
Nat Rev Immunol

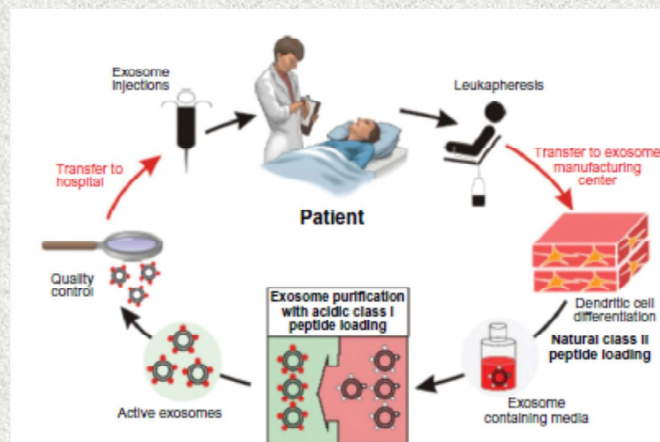

Az exoszóma mikroRNS profil mint diagnosztikus biomarker (?)

Table 1 | miRNAs present in exosomes isolated from the sera of patients with specific cancers or following immunization are being used as diagnostic biomarkers.

miRNA identified in exosomes	Cells origin	Reference
miR-150	CD4 ⁺ T cells	(70)
miR-21, miR-141, miR-200a, miR-200b, miR-200c, miR-203, miR-205, and miR-214	Ovarian cancer	(71)
miR-205, miR-19a, miR-19b, miR-30b, and miR-20a	Lung squamous cell carcinoma	(72)
let-7a, miR-1229, miR-1246, miR-150, miR-21, miR-223, and miR-23a	Colon cancer	(73)
hsa-miR-31, miR-185, and miR-34b	Melanoma	(44)

Exoszómák a tumor-immunterápiában...

Figure 6 Clinical grade exosomes in immunotherapy. The process of how DEX can be derived, purified, and utilized in cancer treatment. Creative Commons. Reproduced with permission from Escudier B, Dorval T, Chaput N, et al. Vaccination of metastatic melanoma patients with autologous dendritic cell (DC) derived-exosomes: results of the first phase I clinical trial. *J Transl Med.* 2005;3(1):10.

Köszönöm a
figyelmet!